

SiS riktlinjer om lex Sarah

Sammanfattning

SiS riktlinjer om lex Sarah innehåller bestämmelser om att alla inom SiS är skyldiga att uppmärksamma och rapportera missförhållanden och risker i vården av ungdomar och klienter. Ett missförhållande kan definieras som utförda handlingar eller försummelser och som innebär eller har inneburit ett hot mot enskildas liv, personliga säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa. Om missförhållandet är allvarligt, ska detta anmälas till Socialstyrelsen. Riktlinjerna utgör en del av SiS systematiska kvalitetsarbete och syftar till att öka kvaliteten och säkerheten i myndighetens verksamhet.

1. Inledning

Alla som arbetar inom SiS ska enligt socialtjänstlagen medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som genomförs är av god kvalitet.

Syftet med lex Sarah är att verksamheten ska utvecklas och att missförhållanden ska rättas till. Genom lex Sarah minskar risken för att liknande missförhållanden uppkommer igen.

För att förhindra att missförhållanden inträffar är det viktigt att identifiera systemfel. Avsikten med lex Sarah är inte att peka ut en enskild anställd som "syndabock". Lex Sarah är inte heller till för att lösa problem i relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare, samarbetsproblem i en arbetsgrupp eller arbetsmiljöproblem. Sådana problem ska hanteras, men inte med hjälp av lex Sarah.

2. Organisation

Det är verksamhetskontoren som har ansvaret för hanteringen av lex Sarah-ärenden när rapporten avser missförhållanden eller risker vid institutioner inom verksamhetsområdet. Om rapporten avser missförhållanden eller risker vid huvudkontoret, ett verksamhetskontor eller flera verksamhetsområden är det juridikenheten vid huvudkontoret som ansvarar för hanteringen.

3. Definitioner

Missförhållande och påtaglig risk för missförhållande

Med missförhållanden som ska rapporteras avses såväl

- utförda handlingar som
- handlingar som någon av försummelse eller av annat skäl har underlåtit att utföra

och som innebär eller har inneburit ett hot mot eller har medfört konsekvenser för enskildas liv, säkerhet eller fysiska eller psykiska hälsa.

I SiS verksamhet kan ett missförhållande bl.a. vara

- brister i den fysiska miljön för ungdomar och klienter,
- olika typer av våld som kan förekomma mellan ungdomar eller klienter,
- hot, bestraffningar, trakasserier, kränkande bemötande eller annat olämpligt beteende från personal gentemot ungdomar och klienter,
- avvikningar,
- överdoser,
- frihetsberövade utan lagstöd

För att undvika att rapporteringsskyldigheten blir alltför omfattande ska risker som ska rapporteras vara påtagliga, dvs. vara klara och konkreta.

4. Rapport till SiS

Vad

Alla missförhållanden och påtagliga risker för missförhållanden ska rapporteras.

Missförhållandet eller risken kan gälla både ungdomar och klienter som redan är intagna vid SiS, men skulle också kunna gälla de som kan komma ifråga för insatser inom SiS.

Det finns alltid möjlighet att kontakta verksamhetskontoret eller huvudkontoret (juridikenheten) per telefon för att få råd och stöd beträffande lex Sarah-frågor.

Vem

Alla som arbetar inom SiS, dvs. alla anställda på LVM-hemmen, ungdomshemmen, verksamhetskontoren och huvudkontoret, omfattas av rapporteringsskyldigheten. Även uppdragstagare, praktikanter eller motsvarande som är under utbildning och deltagare i arbetsmarknadspolitiskt program omfattas.

Om en rapportering sker anonymt, innebär detta att rapportören inte har fullgjort sin rapporteringsskyldighet enligt lex Sarah.

Vart

Rapporten skickas med e-post till en särskild brevlåda som hanteras av registrator på huvudkontoret, lexsarah@stat-inst.se. Rapporten kan också skickas med post eller fax till registrator vid huvudkontoret. Om rapporten avser ett missförhållande eller risk för missförhållande på en eller flera institutioner inom ett verksamhetsområde skickas rapporten vidare till verksamhetskontoret, annars handläggs den på huvudkontoret.

Hur

Rapporten ska helst skrivas på en särskilt framtagen blankett som finns på SiSnet, se bilaga. Den ska innehålla en kortfattad beskrivning av missförhållandet eller risken för missförhållande samt konsekvenserna för den unge eller klienten. Rapporten ska skickas in så snart som möjligt. I de fall man inte har möjlighet att e-posta eller faxa rapporten kan man rapportera muntligen, antingen till verksamhetskontoret eller juridikenheten.

Om en situation är så allvarlig att omedelbara åtgärder måste vidtas, ska den anställde omgående kontakta sin institutionschef, eller den som institutionschefen har utsett, som beslutar vilka åtgärder som är nödvändiga att vidta. Institutionschefen ska därefter se till att en rapport enligt lex Sarah genast blir inskickad.

Information om rapporteringsskyldigheten

Institutionschefer, verksamhetsdirektörer och chefer vid huvudkontoret ansvarar för att den som börjar en anställning, ett uppdrag, en praktikperiod eller liknande får information om lex Sarah. Information om rapporteringsskyldigheten ska också ges kontinuerligt till all personal, minst en gång om året vid någon form av personalforum.

Den som deltar i frivilligarbete inom ett organiserat samarbete med SiS omfattas inte av rapporteringsskyldigheten, men det är lämpligt att personen i fråga får information om möjligheten att rapportera ett missförhållande som han eller hon har uppmärksammat.

Detsamma gäller forskare, som inom ramen för forskningsuppdraget deltar i verksamheten.

De som endast *tillfälligt* utför uppgifter som inte tillhör kärnverksamheten behöver inte informeras, t.ex. en elektriker som gör mindre reparationsarbeten under några dagar.

5. Handläggningen av rapporten

Alla rapporter som kommer in ska diarieföras och därefter påbörjas utredningen. Det är verksamhetskontoret respektive juridikenheten som ansvarar för utredningarna. Omständigheterna i det enskilda fallet ska granskas och det ska övervägas om några omedelbara åtgärder behöver vidtas. Om så är fallet, informeras berörda chefer som omedelbart måste vidta de nödvändiga åtgärder som situationen kräver. Så snart det bedöms att det rör sig om ett missförhållande som är allvarligt ska anmälan göras till Socialstyrelsen. När utredningen är klar bedömer verksamhetsdirektörerna respektive chefsjuristen om ärendet kan avslutas eller, om det rör sig om ett allvarligt missförhållande, om en anmälan till Socialstyrelsen ska göras. Även anonyma rapporter ska utredas.

Utredningen

Normalt begärs ett yttrande in från ansvarig chef med anledning av det rapporterade. Därefter fattas beslut i ärendet.

Av utredningen ska framgå:

1. vad som har hänt och vilka konsekvenser det har fått eller kunde ha fått för den enskilde,
2. när rapporten togs emot,
3. när och hur det inträffade har uppmärksamrats,
4. när det har inträffat,
5. vilka orsaker till det inträffade som har identifierats,
6. om något liknande har inträffat i verksamheten tidigare och i så fall varför det inträffat igen,
7. om det finns risk för att något liknande skulle kunna inträffa igen,
8. vilka åtgärder som har vidtagits för att undanröja eller avhjälpa missförhållandet eller risken för ett missförhållande och tidpunkt för dessa, samt
9. de åtgärder som har vidtagits eller planeras i verksamheten för att förhindra att något liknande händer igen.

Därutöver ska det framgå vad som i *övrigt* har framkommit under utredningen och vilket *beslut* eller ställningstagande som utredningen har avslutats med.

Det är viktigt att tänka på att för varje uppgift som dokumenteras under utredningen ska följande framgå:

- *datum* för när uppgiften dokumenterades,
- *varifrån* uppgiften kommer,
- vad som är *faktiska omständigheter* och vad som är *bedömningar*, samt
- *vem* (namn och befattning eller titel) som har *dokumenterat* uppgiften.

Anmälan till Socialstyrelsen

Ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande ska snarast anmälas till Socialstyrelsen. Detta gäller även om missförhållandet har åtgärdats. Även om rapporten har kommit in anonymt måste SiS i dessa fall göra en anmälan till Socialstyrelsen.

Det är verksamhetsdirektören respektive chefsjuristen som beslutar om ett ärende ska anmälas till Socialstyrelsen.

Anmälan görs på den blankett som Socialstyrelsen har tagit fram. Om utredningen av en lex Sarah-rapport inte har avslutats när anmälan till Socialstyrelsen görs, ska utredningen färdigställas och därefter skickas till Socialstyrelsen. Detta ska ske så snart som möjligt, dock senast inom två månader från det att anmälan skickades in.

Jäv

Det är mycket viktigt att olika typer av jävsaspekter löpande övervägs under utredningen.

6. Information och stöd

Information och stöd till ungdomen eller klienten

Om en ungdom eller klient är direkt berörd av missförhållandet bör han eller hon få information. Institutionschefen bedömer om, hur och när den unge/klienten ska informeras om rapporten/anmälan och de åtgärder som har vidtagits och om han eller hon behöver stöd. Institutionschefen bedömer också om vårdnadshavaren ska underrättas. Uppgifter om vilket stöd och vilken information som getts till intagna ungdomar och klienter och/eller deras vårdnadshavare ska journalföras i KIA. Den intagnes synpunkter ska också framgå av journalen.

Stöd till berörd personal

När en rapport har kommit in bör berörd personal få information och, utifrån missförhållandets karaktär, erbjudas adekvat stöd och hjälp. Närmaste chef informerar personalen och tar ställning till om, hur och i vilken omfattning personalen ska få stöd. Bestämmelser om arbetsgivarens skyldigheter att tillhandahålla stöd till anställda finns

bl.a. i Arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter (AFS 1999:7) om första hjälpen och krisstöd och i Arbetsmiljöverkets föreskrifter (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete.

Information till socialnämnden

Den socialnämnd som har ansvar för den unge/klienten ska få information om rapport/anmälan till Socialstyrelsen. Verksamhetskontoret respektive juridikenheten bedömer i varje enskilt fall tillsammans med chefen på den berörda institutionen eller enheten hur och när berörd socialnämnd ska få information. Observera särskilt sekretessen när det gäller ungdomar som är placerade enligt LSU, se Riktlinjer, Sluten ungdomsvård, flik 12.

7. Kvalitetsarbete

Systematiskt kvalitetsarbete

SiS ska regelbundet följa upp rapporterna enligt lex Sarah, liksom de anmälningar som görs till Socialstyrelsen. Syftet är att säkerställa en god kvalitet i verksamheten.

Institutionscheferna och verksamhetsdirektörerna (eller cheferna på huvudkontoret om ärendet rör förhållanden där), ansvarar för att *åtgärder vidtas* med anledning av missförhållanden eller risker som framkommit.

Verksamhetskontoren ansvarar för att *kartlägga och analysera* de åtgärder som har vidtagits med anledning av lex Sarah-rapporteringen.

Rådgivaren vid generaldirektörens kansli ansvarar för att göra en *övergripande sammanställning och analys* av Socialstyrelsens beslut enligt lex Sarah, i samråd med verksamhetsområdena och med berörda funktioner vid huvudkontoret. Rådgivaren ansvarar vidare för att sammanställa myndighetens beslut enligt lex Sarah.

Bilaga:

Blankett för rapportering